

keringen, dat ten, niet beter iet thuis. Het Gods, en het gemeente en e. eenvoudige en gebogen voor de dienaar en — want daar roeg.

and in mooie

ich ook hierin r gul is met jernis — in ons midden er niet om

F.

KUNST

den uitgever indel van de titel „Avond-

troering, die

lode af kende ran het pessi- melancholie, d nooit ver- ng meer had, zenis, dat de nd was neer- isme de ver- d. Tegenover nsde nu de is door dichte ppenaan van

van „Avond- begin, zeker, vekte op een alle verstand riet te hoven

and is, twee poëzie" en vrulling van niet. Zelfs de nieuwe jing uit een op eeuwige

ruk vreemde schenen hum-

Doch warv it dat zoo? elijke geest, ereikend is, ren onbegrij- en, die zich th noch met doordringen, neer we ons

ik een ze- an en hoo- komt deze De vragen, zijn nuttere de bol- leert, zijn bben zeker- de intuïtie, ede, die ze d, is goed. e leidsman sel van ge-

we in de en vicaris, ken, en de rbeeld van jis aan joo- an worden. g van het Het onder- len van de varen even van: Moest k koos een atochismus rig maken, eweert als ren spelen n de zalig- net ekstern zal in geen vood. Rou-

dels vroeger gedichte verzen bevatten. Uit de veelheid van bijdragen aan tijdschriften, die gedurende een arbeidsperiode van bijna 50 jaar waren ontstaan, verzamelde Hélène Swarth de verzen over eenzelfde stof. En die rangschikte ze en gaf ze onder een gemeenschappelijke titel uit. De bij en op „Avonddauw" aansluitende verzen moeten dus nog komen, als ze tenminste komen, en „Natuurpoëzie" en „Kinderen" hebben met den inhoud en den geest van „Avonddauw" niets uit te staan.

't is noodig, dat we dit in het oog houden, als we den bundel „Kinderen" open slaan; anders zouden we van een verkeerde praemisse uitgaan en tot een foutieve conclusie komen.

„Kinderen" ¹⁾ bevat verzen uit de achterliggende jaren van de dichteres, misschien wel enkele van meer recenten datum, maar toch in hoofdzaak oudere poëzie, verzen, die alle het kind tot onderwerp hadden en daarom onder één verzamelitel waren te vereenigen.

't Zijn ruim 80 gedichten, veelal sonnetten en dan in de verschillende variaties die deze dichtvorm toelaat, maar ook strophische verzen, terzinen, twee- of meerregelige versgroepen. En ze reflecteren ieder voor zich het kinderleven, handelend over kinderstoutheid, kinderverdriet, kindergedachten, kinderfantasie, kinderspel, kinderverlangen, ook kindergebed. Op de eenvoudige, sobere manier, die Hélène Swarth kenmerkt, worden vaak fijne gedachten geuit, die van liefdevolle en scherpe waarneming getuigen. Geheel in overeenstemming met de nu Tachtig veelvuldige kunstschepingen die kinderfiguren ver-beelden, zijn ze gericht op psychologische beschouwing en het zich inleven van de ouderen in de wereld van het kind. Wat we vinden in het proza van Carry van Bruggen, Ina Boudier-Bakker, Anna van Gogh-Kaulbach e.a., zien we hier in de poëzie: het kind in zijn zorgen en vreugden.

Er is veel moois in deze verzen en dat ze, aldus verzameld, bewaard zijn uit de verdwijning in tijdschriftblad zijden, is de directe verdienste van deze uitgave.

Maar wel is de geest van deze kinderverzen karakteristiek voor de vroegere Hélène Swarth. Al dadelijk spreekt dat uit het sonnet dat den bundel opent. Een moeder heeft haar sluimerend kind op de schoot der dichteres gelegd. En deze ziet neer op „'t blank gelaatje, onblond van glanzend vlassen, aromig haar", op „de rozevoetjes bloot", op de „outloken lipjes", op het „klein meisje, dromend op de grens van 't leven".

En dan volgt deze ontboezeming:

„Bij 't vreemde kind, mijn hart geleend voor even,
Voorvoelde ik toen met felle zekerheid
Dat nooit mijn hart van moedervreugd zou beven,
Dat nooit mij liefde een eigen kind zou geven
Maar enkel dromen, smart en eenzaamheid?"

In dien laatsten regel, gesteld in den vragenden vorm, klinkt de grondtoon door van gansch de

¹⁾ Uitg. van J. H. Kok te Kampen, 1932.

senu wil hem slechts in staat stellen, die te kiezen, waartoe het beste gebruik van zijn rede hem leiden moet.

En dan vertelt hij — de Emile is half leerboek en half roman — van een verdwaasd jongeling, die als verloren zoon aanklopt bij een Roomsche geestelijke. Deze blijkt een voortreffelijk mensch te zijn, die het hart van zijn beschermeling doorziet, diens vertrouwen weet te winnen en hem met bijzondere lakt op de goede paden weet terug te leiden. Eindelijk lokt de geestelijke de vraag uit: hoe hij zoo gelukkig kan zijn, bij allerlei miskenning en te midden van zooveel ontbering. Dan komt deze geloofsbelijdenis. Nog niet dadelijk. Zeker, de geestelijke wil biechten bij den jongeling, d.i. Rousseau zelf, na diens biecht ontvangen te hebben. Maar daarvoor wil hij een geschikt uur en plaats kiezen. De bijeenkomst had plaats in de leute, met het kriecken van de dageraad, buiten de stad, op een hooge heuvel. De stralen der opgaande zon kusten reeds de vlakten, wierpen op de velden lange schaduwen en verrijkten met duizend spelingen van het licht het schoonste tooneel, dat ooit het menschelijk oog kan treffen. — Te midden dezer heerlijke natuur ontvoude, na een wijle van zwijgend genieten de geestelijke zijn geloofsbelijdenis van de natuurlijke godsdienst. En dat in de ik-vorm. Ze blijkt resultaat van moeilijke zieleworsteling. Eerste geloofsartikel is: Een wil beweegt het heelal. Tweede: De wereld wordt bestuurd door een wijze wil. Het wezen, dat wil en kan, dat spontaan handelt, het heelal beweegt en alle dingen ordent, noemt hij God. „Ik bespeur God overal in Zijn werken. Ik voel Hem in mij, zie Hem overal rond mij. Maar zoodra ik Zijn wezen wil doorgronden, zoodra ik zoeken wil, waar Hij is, wie Hij is en welke Zijn substantie, ontsnapt Hij mij en mijn verwarde geest ziet niets meer."

Verder betoogt de geestelijke, dat de mensch in deze wereld de eerste plaats inneemt en dat hij een bezielde wezen is. Zoo komt hij tot het derde geloofsartikel: De mensch bezit een vrije wil. Gevolg hiervan is: redelijke verantwoordelijkheid en als hoogste genot, tevredenheid met zich zelf.

poëzie van Hélène Swarth, de herinnering aan de bedrogen liefde, die haar smart en eenzaamheid heeft gebracht.

En telkens dringt uit de beschouwing van het kinderleven en de waarneming der kinderziel die desillusie naar voren.

Als ze een blij en zonnig kind ziet glimlachen, barst ze uit in een hartstochtelijk:

„Kind, zeg mij, dat eens, van de aard gereten
Mijn heimweeziel den Hemel wedervind!"

En als ze een kind opgetogen hoort roepen, dat het van zijn leven nog niets heeft gezien dat zóó mooi was, (als de lichtjes rondom een vijver), klaagt ze:

„Kind, voel je al nu den tijd gesplitst in deelen?
Is heel je leven niet meer Nu en Hier?"

Voorts trekt het met heimwee terugdenken aan vroeger, toen het leven zoo vol van beloften en rijk aan verwachting was, als een donkere draad door heel dezen bundel heen. Ik wijs op verzen als „Lentemorgen", de herinnering aan blijde, zorgeloze jeugd, „Zomeravond", „In Avondgoud", „De Legkaart", dat eindigt in de pessimistische woorden:

„O kinderen, kruipende aan den grond verbonden!
Zoekt langer niet! — 'k Heb 't ook niet weergevonden,
't Verloren dak, dat mij bescherming bood";

„De kleine Kroonprins", „Vereenzaamd", „Zomerdroom", waarvan de laatste regels luiden:

..... En het droombeeld verdween
En het leven werd arm weer: ik bleef alleen.

Opmerkelijk is ook het naar verhouding groote aantal verzen over kindersmart en kindersterven, b.v. „Het doode kindje in April", „Stervend kindje", „Hemelheimwee", „Laatste dag", „Verlaten", „Na moeders dood", „Die vreemde vrouw" (n tweede moeder), „Vereenzaamd", „Miskend", e.d.

Dit zijn alle de typische trekken van het beeld, dat we uit de poëzie van Hélène Swarth die vóór „Avonddauw" ligt, kennen: heimwee, somberheid, dood, verlangen.

En al staan daar nu wel andere verzen tegenover („St. Nicolaas", „Sneeuw", „Bouwen", „Luchballonnen", „Wondertol", „Lezen en platen kleuren" e.d.), de geest van dezen bundel is die van het pessimisme, dat Hélène Swarths poëzie altijd heeft gestempeld.

En daarom, al erkennen we gaarne de verdienste van deze verzen uit artistiek oogpunt en achten we hun vereeniging tot een bundel een goede daad — bevredigen kan „Kinderen" ons niet.

Na „Avonddauw" hoopten we op andere verzen, verzen van de veranderde Hélène Swarth, die van dat neerdrukkend verleden zich heeft bevrijd en opziet naar een verheffende toekomst. Al bewaren „Natuurpoëzie" en „Kinderen" veel, dat het bewaren waard is, omdat Hélène Swarth een kunstnares is, die de harp der poëzie met groot talent bespeelde, op grond van „Avonddauw" hopen we op een rijker erfenis, dan die van goede literaire kunst alleen, op een einde van haar levensdij in een overnemen van de accoorden, die Jacqueline

's Menschen ziel is onsterfelijk en bestemd om, na de vernieling van het lichaam, het leven hiernaals te genieten. Daarna ontwikkelt de vicaris zijn ideeën omtrent God als schepper, als de Eeuwige, als de Onafhankelijke, Wiens wil Zijn macht is, als de Algoede, met liefde voor de orde, als de Rechvaardige, die rekenschap eischt van wat de mensch gedaan heeft. Hij eindigt met de aanbidding van dien onbegrijpbaren God. „Ik verootmoedig mij en zeg Hem: Wezen der Wezens, ik ben, omdat Gij zijt; als ik onophoudelijk over „U denk, verhef ik mij tot mijn oorsprong. Het „nuttigst gebruik, dat ik van mijn rede maken kan, bestaat hierin, dat ik mij voor U verootmoedig. Mij overstelpt te gevoelen door Uw grootheid, verrukt mijn geest, is de bekoring mijner „zwakte."

Dan gaat de Savoysche vicaris over tot de praktische voorschriften, maar deze, de zedelijke opvoeding betreffend, bespreken we D.V. in een volgend artikel.

De opvoeding naar zijn godsdienstige opvatting wil Rousseau laat aanvangen. Als Emile 15 jaar oud is, zal hij niet weten dat hij een ziel heeft, misschien is het op 18-jarige leeftijd nog de tijd niet om het hem te leeren.

Hoe komt Rousseau tot deze uitspraak? Allereerst omdat hij vreeselijk bang is voor schijn-weten, voor woorden zonder inhoud. Maar dan ook, omdat hij in dezen aan zijn regel getrouw is, dat alles naar de natuur moet zijn en dus een lange, lange voorontwikkeling vooraf moet gaan, zal het kind rijp zijn voor de diepe gedachten en zware redeneeringen, die deze natuurlijke godsdienst eischt. — Ze is filosofisch gefundeerd en opgebouwd.

Maar hij vergist zich. Zie niet Herbart, voorzeker geen Calvinistisch Christen: „De idee God moet als „het eindpunt der wereld, als het toppunt van alle „verhevenheid, reeds vroeg in de kindsheid doorschemeren, en wel zoodra het kinderlijk gemoed „over de grenzen van zijn horizon tracht heen te „blikken. Nooit zal de religie de plaats der rust „in de diepte van het hart innemen, de plaats die „haar toekomst, wanneer haar groedgedachten niet

van der Waals heeft aangeslagen, toen ze in haar „Die mijns harten vrede zijt" als de slotsom van haar levenservaring aangaf: „Buiten U is niets dan strijd, niets dan moeite, niets dan zorgen..." Want zulk een einde zou beteekenen dat ze, na al haar levensstrijd, in Christus den stervensvrede gevonden heeft.

C. T.

MUZIKALE KRONIEK

Horace Wadham Nicholl.

De naam van den componist, hierboven genoemd, duidt al aan, dat we met een Engelschman te doen hebben. Op 17 Maart 1848 werd Nicholl te Tipton bij Birmingham geboren. Zijn opleiding ontving hij voornamelijk van zijn vader. Na een drietal jaren in Dudley en Stoke on Trent als organist werkzaam te zijn geweest, vertrok Nicholl naar Amerika, waar hij zich naam heeft gemaakt als organist (1870—78 te Pittsburg aan de St. Paul's Cathedral en later aan de Presbyteriaansche Kerk) en vooral als componist. In 1878 vestigde hij zich te New-York, waar hij op 10 Maart 1922 overleed.

De meeste zijner composities zijn dan ook in Amerika uitgegeven en zijn in Europa niet bekend geworden, wat het lot schijnt te zijn van veel in Amerika uitgegeven muziek. (Zoo ook de bij Schirmer te New-York uitgekomen Bach-uitgave van Schweitzer en Widor.)

Het oordeel van den bekenden Engelschen musicus Dr. Eaglefield Hull over Nicholl en zijn composities is zeer gunstig. Hij acht de preludia en fugae van Nicholl te behooren tot de mooiste, die in de laatste honderd jaar voor orgel zijn geschreven.

Het kenmerkende van Nicholl's composities is allereerst de zeer veelvuldige toepassing van de contrapuntische schrijfwijze en ten tweede de orkestrale behandeling van het orgel. Wat het eerste betreft, valt bij de bestudeering der composities op, dat Bach de groote leermeester van den componist is geweest, maar direct moet daarnaast worden opgemerkt, dat Nicholl niet de slaafsche navolger wordt, die eigenlijk niet anders levert dan een minderwaardige copie. Nicholl weet de moderne harmonische gevoelens toe te passen op den Bachstijl, en daardoor frische moderne muziek te scheppen. Evenals Bach, schrijft ook Nicholl heel wat preludia en fugae (voor zoover mij bekend is, zijn er 36 van hem uitgegeven: bij Peters 12, bij Breitkopf und Härtel 12 en bij Schirmer 12), maar de klankkleur, de accoördvorming is zeer verschillend.

De orkestrale behandeling van het orgel is meer Engelsche en Amerikaansche organisten eigen en vindt zijn verklaring in de ontwikkeling van den orgelbouw in Engeland. Ongeveer een eeuw geleden waren de Engelsche orgels over het alge-

„tot de oudste behooren, waar de herinnering „aan toe reikt; wanneer ze niet vertrouwd en ver- „smolten wordt met alles wat het wisselend leven „in het middelpunt der persoonlijkheid achter liet „blijven."

Zeker de religieuse begrippen zijn zwaar. Maar is het ook niet te zeggen van die der natuurwetenschap? Met zon, maan en sterren is het kind van zijn jeugd aan vertrouwd. Ze prikkelen zijn zucht om te weten. Ze liggen hem zeer na. Maar van hun grootte, hun bouw, de afstanden enz. enz. begrijpen, ja weten kinderen niet. — Toch kan men ze niet uit de kinderwereld bannen, al zullen hun begrippen in dezen ver van juist zijn.

Wie met Calvin geloofd, dat het zaad der religie, de zin voor het divine, door God zelf in het kinderhart is gelegd, dat het onafscheidelijk met zijn natuur gegeven is, voor die is de zaak uitgemaakt. Trouwens de vraag, of kinderen de geestelijke kracht ontvingen om religieuse gedachten, al is het dan niet in hun volle draagwijdte, op te nemen en te verstaan, in het hart te gevoelen en te beseffen en als werkzame kracht in zich op te nemen, is door de feiten van iedere tijd bevestigend beantwoord. Het bevel: Voedt uw kinderen op in de leering en vorming des Heeren, maakt aan alle tegenspraak een eind. En Jezus zegt in weerwil van de ongeschiktheid der kinderen om de diepten van Zijn gedachten te meten: Laat de kinderen tot Mij komen, want hunner is het koninkrijk. En dat o.m. ook omdat hartstocht en twijfel hun vreemd zijn, omdat hun blik niet te beneveld is, om de schemerende bergen te zien en omdat hun dankbare ontvankelijkheid en de vlucht van hun phantasie zonder moeite de hooge gang neemt, waartoe het verstand der verstandigen zich toevergeefs afpijnigt. Mits Gods Geest ze geleidt. Van Rousseau kunnen we in deze weinig anders dan dwaling leeren.

STRIKWERDA.